

Педагогические науки

Аристова Людмила Сергіївна

доктор філософії в галузі освіти, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського

м. Миколаїв, Україна

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ЕСТЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МИСТЕЦТВА

Соціальні перетворення в українському суспільстві докорінно змінили освітні стратегії. Демократизація, гуманізація, відкритість освіти актуалізували проблеми змін у функціях системи освіти, зокрема у формуванні ціннісних орієнтирів особистості.

Нова освітня філософія визначила головну стратегію педагогічної діяльності: спрямування навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей студентів. У цьому зв'язку особливого значення набуває теоретичне та практичне розв'язання проблеми формування у студентів естетичного ставлення до мистецтва.

Актуальність поставленої проблеми зумовлюється й тим, що особистісна система цінностей студентської молоді, яка включає естетичне ставлення до світу та мистецтва, впливає на розвиток культури суспільства.

Проблема формування у студентів естетичного ставлення до мистецтва складна й багатогранна. У дослідженнях із філософії, естетики, психології, педагогіки, соціології, мистецтвознавства розкрито його різноманітні аспекти: природа, рівні, типологія, зміст, компоненти тощо.

У працях із філософії та естетики (Г. Апресян, Ю. Борев, О. Буров, С. Гольдентрихт, І. Зязюн, М. Каган, М. Киященко, Л. Левчук, Л. Печко та ін.) розглянуто сутність і багатофункціональність естетичного ставлення, його зміст, діалектику об'єктивного й суб'єктивного, практичного та духовного,

специфічні функції у смисловому колі культур. У педагогічному аспекті її досліджували В. Бутенко, Н. Ветлугіна, Д. Кабалевський, Л. Коваль, Б. Ліхачов, Л. Масол, Н. Миропольська, Б. Неменський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін. У роботах учених осмислювалися питання місця мистецтва в системі духовної культури особистості, особливості естетичного сприйняття, образного мислення, розвитку естетичних потреб, інтересів, почуттів, оцінок, суджень тощо.

Для визначення авторського підходу до формування естетичного ставлення до мистецтва у студентів були взяті за основу такі положення концепції художньо-естетичної освіти та виховання (авт. Л. Масол):

- художньо-естетичне виховання потрібно розглядати не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а насамперед, як універсальний засіб особистісного розвитку учнів (студентів);
- мета художньо-естетичного виховання полягає у тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів (студентів) особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні [1].

Зауважимо, що вплив мистецтва на особистість, за Є. Крупником, відбувається на трьох рівнях її психологічної організації:

- психофізіологічному – через активізацію зорових, слухових та інших рецепторів;
- психологічному емоційно-вольовому – через стимулювання психологічної активності або психологічної розрядки, релаксації;
- соціально-психологічному – через катарсичну реакцію, що перетворює і гармонізує її особистісні стани та якості.

Саме на цьому рівні найбільш ефективно реалізується виховна функція мистецтва [2, с.103-104].

У процесі дослідження була розроблена педагогічна система формування у студентів естетичного ставлення до мистецтва. До визначення терміну «педагогічної системи» вчені підходять з різних позицій. Під педагогічною системою науковці розуміють «множину взаємопов'язаних елементів, об'єднаних загальною метою функціонування та єдністю керування, що виступають у взаємодії із середовищем як цілісна єдність» [3, с.16] (Т. Ільїна). В. Беспалько під системою розуміє будь-який процес, що відбувається за конкретних умов і в сукупності з цими умовами, а педагогічною системою вважає «систему, в якій протікають педагогічні процеси» [4].

Під педагогічною системою, за О. Ковальовим, слід розуміти «сукупність компонентів, взаємодія котрих обумовлює високий ступінь організації процесу учіння, що проявляється в підвищенні його ефективності» [5, с. 15]. Д. Дичковська розуміє «педагогічну концепцію і досвід її реалізації в педагогічну практику; еталонну модель, результати дії якої апробовані на соціальному рівні й мають свою специфіку» [6, с. 344].

Серед структурних елементів педагогічної системи вчені виділяють: навчальний матеріал, учитель, учні, навчальні посібники, технічні засоби навчання (Т. Ільїна), Ю. Бабанський додає умови навчання, О. Ковальов - накопичені суспільством досвід і знання – предмет навчання; множину семіотичних структур, за допомогою яких відбувається кодування та накопичення інформації, компонент управління, до якого відносяться: сукупність «фільтрів» (програм, підручників, посібників), спроби досягнення мети – засоби, форми і методи педагогічного впливу; Л. Вікторова – результат [7, с. 21]; Г. Серікова вводить поняття «педагогічний об'єкт», «домінуючий об'єкт».

Узагальнюючи ці визначення, можемо зробити висновок, що педагогічна система – це *педагогічна концепція, модель взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, які підпорядковані меті навчання та виховання*. Основні ознаки педагогічної системи: повнота компонентів, які причетні до

досягнення мети; наявність зв'язку і взаємозалежності між компонентами; наявність провідної ідеї, яка необхідна для об'єднання компонентів; поява у компонентів системи загальних якостей. Компонентами педагогічної системи є мета, зміст, методи і засоби навчання й виховання, організаційні форми навчально-виховного процесу, результат.

До педагогічної системи формування у студентів естетичного ставлення до мистецтва входять мета, зміст, напрями, форми, засоби, технології, результат.

Педагогічна система ґрунтується на особистісно орієнтованому підході. При цьому зазначимо, що під підходом у вихованні розуміють основний, стратегічний напрямок організації освіти.

Особистісно орієнтований підхід розглядається як послідовне ставлення викладача до студента як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії (К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, І. Бех, С. Гончаренко, К. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мей, В. Моляко, В. Рибалка, Т. Титаренко, В. Франкль, І. Якиманська).

Для нашого дослідження важливо виокремити вихідні положення особистісно орієнтованого навчання [8, с. 5-6]:

- особистісно орієнтоване навчання повинно забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості студента як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності;
- освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, можливості його творчого вдосконалення, широке використання суб'єктного досвіду в інтерпретації та оцінці фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх настанов;
- найважливішими чинниками особистісно орієнтованого навчального процесу є ті, що розвивають індивідуальність студента, створюють умови для його саморозвитку та самовираження.

У основу педагогічної системи формування у студентів естетичного ставлення до мистецтва покладено наступні теоретичні положення особистісно-орієнтованого підходу: студент розглядається як суб'єкт навчання і виховання, що має право на самовизначення в царині мистецтва; йому надається можливість, спираючись на здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та естетичний досвід, реалізувати себе в різних видах художньо-естетичної діяльності; утверджується позиція студента як рівноправного учасника навчально-виховного процесу, рушійними силами якого є діалог і співробітництво, пошук у мистецтві особистісних смислів.

Література

1. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах – К.: Педагогічна преса, 2004 / Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – №10. – С. 4-32.
2. Крупник Е. Психологическое воздействие искусства – М.: Институт психологии РАН, 1999. – 240 с.
3. Ильина Т. Структурно-системный подход к организации обучения – М.: Политиздат, 1972. – 124 с.
4. Беспалько, В. П. Природосообразная педагогика. – М: Народное образование, 2008. – 512 с.
5. Ковалев А. Педагогические системы: оценка текущего состояния и управления – Харьков: Изд-во ХГУ, 1990. – 114 с.
6. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. – К.: Академ. видав, 2004. – 352 с.
7. Викторова Л. О педагогических системах. – Красноярск: Изд-во КГУ, 1989. – 86 с.
8. Якиманская И. Личностно-ориентированный подход: концепция и технология. – М.: Сентябрь, 1996. – 224 с.